

İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı
“Pul Vəsaitləri Yaratmayan Aktivlərin Qiymətdən Düşməsi”

İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“Pul Vəsaitləri Yaratmayan Aktivlərin Qiymətdən Düşməsi”

Mündəricat

	Maddə
Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi	1-13
Əsas anlayışlar	14-23
Dövlət Müəssisələri	15
Pul vəsaitlərini yaradan aktivlər	16-21
Amortizasiya	22
Qiymətdən düşmə	23
Qiymətdən düşə bilən aktivin müəyyən edilməsi	24-34
Bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin qiymətləndirilməsi	35-50
Qeyri-müəyyən istismar müddətinə malik olan qeyri-maddi aktivlərin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin qiymətləndirilməsi	39A
Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər	40-43
İstifadə dəyəri	44-49
Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşması	45-47
Bərpa dəyəri yanaşması	48
Xidmət vahidi yanaşması	49
Yanaşmaların tətbiqi	50
Qiymətdən düşmə zərərinin tanınması və qiymətləndirilməsi	51-57
Qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi	58-70
Aktivlərin yenidən təsnifləşdirilməsi	71-72
Məlumatın açıqlanması	72A-79
Qüvvəyə minmə tarixi	82-83
İzahlar və şərhlər	
36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə Müqayisə (2004)	

Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi

1. Hazırkı Standartın məqsədi (a) pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşüb-düşmədiyini müəyyən etmək və amortizasiya xərclərinin tanınmasını təmin etmək məqsədilə təşkilat tərəfindən tətbiq edilən prosedurları müəyyən etmək və (b) həmçinin, təşkilatın nə zaman qiymətdən düşmə zərərini ləğv etməli olduğunu göstərmək və açıqlama tələblərini müəyyən etməkdir.

2. Mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında maliyyə hesabatları hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı aşağıdakılar istisna olmaqla pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşməsinin uçotu zamanı tətbiq etməlidir:

- (a) Ehtiyatlar (bax: "Ehtiyatlar" adlı İctimai Sektor üçün 12 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı);
- (b) Tikinti müqavilələrindən yaranan aktivlər (bax: "Tikinti müqavilələri" adlı İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı);
- (c) "Maliyyə alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə" adlı İctimai Sektor üçün 15 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsinə daxil olan maliyyə aktivləri;
- (ç) Ədalətli dəyəri ilə qiymətləndirilən investisiya mülkiyyəti (bax: "İnvestisiya Mülkiyyəti" adlı İctimai Sektor üçün 16 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı);
- (d) Yenidən qiymətləndirilən məbləğ ilə ölçülən pul vəsaitləri yaratmayan torpaq, tikili və avadanlıqlar (bax: "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı); və
- (e) Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarına amortizasiya ilə bağlı hansı uçot tələblərinin daxil edilməsi baxımından digər aktivlər.

3. Bu Standart Dövlət Müəssisələrindən başqa, digər bütün İctimai Sektor Təşkilatlarına tətbiq edilir.

4. Dövlət Sektoru Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası tərəfindən nəşr olunmuş Dövlət Sektoru Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına Giriş hissəsində izah edilir ki, Dövlət Müəssisələri Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurasının nəşr etdiyi Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarını tətbiq edir. Dövlət Müəssisəsinin mahiyyəti öz növbəsində İctimai Sektor üçün 1 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı, "Maliyyə Hesabatlarının Təqdim edilməsi"-ndə açıqlanır.

5. 14-cü maddədə qeyd olunduğu kimi, pul vəsaitləri yaradan aktivlər saxlayan İctimai Sektor təşkilatları "Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı

İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etməlidir. Pul vəsaitlərini yaratmayan aktivlər saxlayan İctimai Sektor təşkilatları isə bu cür aktivlərə hazırki Standartın tələblərini tətbiq etməlidirlər.

6. Hazırki Standart digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarında göstərilmiş aktivlərin qiymətdən düşməsinə tətbiq edilmir. Dövlət Müəssisələri 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etdiyi üçün hazırki Standartın müddəalarında öz əksini tapmamışdır. Dövlət Müəssisələri istisna olmaqla, digər İctimai Sektor təşkilatları pul vəsaitləri yaradan aktivlərinə İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını və pul vəsaitlərini yaratmayan aktivlərinə hazırki Standartı tətbiq etməlidir. Bu Standartın tətbiq sahəsi 6-13-cü maddələrdə geniş şəkildə izah edilmişdir.

7. Müntəzəm olaraq ədalətli dəyər üçün yenidən qiymətləndirilən maddələr istisna olmaq şərti ilə, bütün digər pul vəsaitlərini yaratmayan qeyri-maddi aktivlər (məsələn istənilən yığılmış amortizasiya çıxıldıqdan sonra ilkin dəyərlə uçota alınan qeyri-maddi aktivlər) bu Standartın tətbiq sahəsinə daxil edilir. Təşkilatlar hazırki Standartın tələblərini bu cür pul vəsaitlərini yaratmayan qeyri-maddi aktivlərlə bağlı qiymətdən düşmə zərərlərinin tanınması və qiymətləndirilməsi, eləcə də qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv edilməsi zamanı tətbiq edir.

8. Bu Standart ehtiyatlara və tikinti müqavilələri üzrə yaranan aktivlərə tətbiq edilmir. Bunun səbəbi ondan irəli gəlir ki, bu cür aktivlərin tanınması və qiymətləndirilməsi üzrə tələblər artıq digər mövcud Standartlarda əks etdirilmişdir.

9. Bu Standart "Maliyyə Alətləri: Təqdimat" adlı İctimai Sektor üçün 28 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında göstərilmiş maliyyə aktivlərinə tətbiq edilmir. Belə aktivlər üzrə qiymətdən düşmə İctimai Sektor üçün 29 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında öz əksini tapmışdır.

10. Bu Standart qiymətdən düşmə testinin İctimai Sektor üçün 16 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq ədalətli dəyəri ilə uçota alınan investisiya mülkiyyətinə tətbiq edilməsini tələb etmir. Bu, ondan irəli gəlir ki, İctimai Sektor üçün 16 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd edilmiş ədalətli dəyər modelinə əsasən, investisiya mülkiyyəti hesabat tarixində ədalətli dəyər ilə uçota alınır və istənilən dəyərsizləşmə qiymətləndirilmə zamanı nəzərə alınmalıdır.

11. Bu Standart qiymətdən düşmə testinin İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında olan alternativ uçot qaydalarına uyğun olaraq yenidən qiymətləndirilmiş dəyər əsasında uçota alınmış pul vəsaitlərini yaratmayan aktivlərə tətbiq edilməsini tələb etmir. Bu, ondan irəli gəlir ki, İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd edilmiş alternativ uçot qaydalarına əsasən, (a) aktivlərin hesabat tarixində onların ədalətli dəyərinə maddi cəhətdən ekvivalent dəyərlə uçota alındığını təmin etmək məqsədilə həmin aktivlər sabit

mütəmadiliklə yenidən qiymətləndirilməli və (b) istənilən dəyərsizləşmə qiymətləndirmə zamanı nəzərə alınmalıdır. Bundan əlavə, aktivlərin bərpa oluna bilən xidmət dəyərini qiymətləndirmək üçün bu Standartda qəbul olunan metoda əsasən, aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərini onun yenidən qiymətləndirilmiş dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə az olması və hər hansı belə fərqliliyin aktivin silinməsi xərci ilə əlaqədar ola bilməsi ehtimalı cüzdür.

12. Yuxarıda qeyd edilmiş 5-ci maddənin tələblərinə uyğun olaraq pul vəsaitləri yaradan aktivlər kimi təsnifləşdirilmiş və İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd edilmiş alternativ uçot qaydalarına əsasən yenidən qiymətləndirilən dəyərlə uçota alınmış torpaq, tikili və avadanlıqlar İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında öz əksini tapmışdır.

13. Aşağıdakı kimi təsnifləşdirilmiş investisiyalar İctimai Sektor üçün 29 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsinə daxil olmayan maliyyə aktivləridir:

- (a) "Konsolidə edilmiş Maliyyə Hesabatları" adlı İctimai Sektor üçün 35 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilmiş nəzarət edilən müəssisələr;
- (b) "Asılı Təsərrüfat Cəmiyyətlərinə və Birgə Müəssisələrə Investisiyaların Uçotu" adlı İctimai Sektor üçün 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən asılı təsərrüfat cəmiyyətləri; və
- (c) "Birgə müəssisələr" adlı İctimai Sektor üçün 37 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən birgə müəssisələr.

Bu cür investisiyalar pul vəsaitləri yaradan aktivlər kimi təsnifləşdirildikdə, "Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq olunur. Bu cür aktivlər pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər olduqda isə onlar üçün hazırkı Standartın tələbləri tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

14. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Fəal bazar aşağıdakı mövcud olan şərtləri əhatə edir:

- (a) bazarda alınıb-satılan mallar eynitiplidir;
- (b) hazır alıcı və satıcı tapmaq hər an mümkündür; və
- (c) qiymətlər hamı üçün məlumdur.

Pul vəsaitləri yaradan aktivlər başlıca olaraq kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanılan aktivlərdir.

Silinmə (xaricolma) məsrəfləri maliyyə məsrəfləri və mənfəət vergisi xərcləri istisna olmaqla, aktivin silinməsinə (xaricolmasına) birbaşa aid edilə bilən əlavə məsrəflərdir.

Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər silinmə məsrəfləri çıxılmaqla, müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında keçirilən kommersiya əməliyyatı nəticəsində aktivin satışından əldə edilə bilən məbləğdir.

Qiymətdən düşmə aktivin istismarından gözlənilən gələcək iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialının amortizasiya nəticəsində itkisinin sistematik tanınması nəzərə alınmadan, aktivin gələcək iqtisadi səmərə və xidmət potensialında əks olunan zərərdir.

Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər pul vəsaitləri yaradan aktivlər istisna olmaqla digər aktivlərdir.

Faydalı istismar müddəti aşağıdakı meyarlara cavab verən dövrdür:

- (a) Təşkilat tərəfindən aktivin istifadəyə yararlı olması gözlənilən dövrdür; və ya
- (b) Təşkilatın aktivin istifadəsindən əldə edəcəyi ehtimal olunan məhsul vahidlərinin miqdarıdır.

Pul vəsaitləri yaratmayan aktivin istifadə dəyəri aktivin hesabında qalan xidmət potensialının hazırkı dəyəridir.

İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun digər Standartlarında müəyyən edilən terminlər bu Standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Təsbit Edilmiş Terminlər Lüğətində verilmişdir.

Dövlət Müəssisələri

15. Dövlət Müəssisələri dedikdə həm ticarət müəssisələri (məsələn kommunal xidmətlər üzrə ixtisaslaşan təşkilatlar), həm də maliyyə müəssisələri (məsələn, maliyyə institutları) nəzərdə tutulur. DM mahiyyət etibarilə özəl sektorda oxşar fəaliyyət göstərən təşkilatlardan fərqlənir. DM-ləri, bir qayda olaraq, mənfəət götürmək üçün fəaliyyət göstərir, baxmayaraq ki, onlardan bəziləri ictimai qrupun müəyyən fiziki şəxslərini və təşkilatlarını ya pulsuz, ya da əhəmiyyətli güzəştlərlə mal və xidmətlərlə təmin etmək tələbinə uyğun olaraq məhdud ictimai xidmət öhdəlikləri ilə fəaliyyət göstərir.

Pul vəsaitləri yaradan aktivlər

16. Pul vəsaitləri yaradan aktivlər başlıca olaraq kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanılan aktivlərdir. Aktiv mənfəət yönümlü təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş qaydada istifadə olunarsa, o zaman kommersiya gəliri yaradır. Aktivin kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanması təşkilatın (a) aktivdən (və ya aktivin tərkib hissəsi olduğu nağd pul yaradan vahiddən) müsbət pul vəsaitləri axınıni əldə etmək və (b) aktivin saxlanması ilə bağlı olan riski əks etdirən kommersiya gəlirləri qazanmaq

niyyətindən xəbər verir. Konkret hesabat dövrü ərzində sözügedən məqsədə cavab vermədikdə belə, aktiv kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanıla bilər. Eləcə də bunun əksinə olaraq, konkret hesabat dövrü ərzində kommersiya gəlirlərini heçə endirən və ya yaranan aktiv olmasına baxmayaraq həmin aktivin pul vəsaitləri yaratmayan aktiv kimi təsnifləşdirilməsi halları mövcuddur. Başqa cür təsdiq edilməyə qədər bu Standartdakı aktiv və ya aktivlərə verilmiş aşağıdakı istinadlar pul vəsaitləri yaratmayan aktiv(lər)ə istinad sayılır.

17. Aktivlərin əksəriyyəti kommersiya gəlirləri yaratmaq məqsədilə saxlanmasa da, bir sıra hallarda İctimai Sektor təşkilatları həmin aktivləri başlıca olaraq məhz bu məqsədlə saxlaya bilər. Məsələn, xəstəxana binadan ödəniş ödəyən xəstələr üçün istifadə edə bilər. Dövlət sektoru təşkilatının pul vəsaiti yaranan aktivləri həmin təşkilatın pul vəsaiti yaratmayan aktivlərindən asılı olmayaraq fəaliyyət göstərə bilər. Məsələn, iş ofisi torpaq işləri üzrə idarədən asılı olmayaraq torpaq qeydiyyatından qazanc götürə bilər.

18. Müəyyən hallarda aktiv xidmət göstərmə məqsədləri ilə saxlanılmamasına baxmayaraq, nağd pul vəsaiti axınına yarada bilər. Məsələn, tullantıların emalı zavodundan dövlət xəstəxanalarının yaratdığı tibbi tullantıların təhlükəsiz ləğv edilməsini təmin etmək məqsədilə istifadə edilir, lakin zavod, həmçinin kommersiya əsasında digər özəl xəstəxanaların yaratdığı kiçik miqdarda tibbi tullantıları da təmizləyir. Özəl xəstəxanaların tibbi tullantılarının təmizlənməsi zavodun fəaliyyəti üçün ikinci dərəcəli xarakterə malikdir və bu halda nağd pul vəsaiti yaranan aktivlər pul vəsaiti yaratmayan aktivlərdən fərqləndirilə bilmir.

19. Digər hallarda aktiv pul vəsaiti axınına yarada bilər və bununla belə, pul vəsaiti yaratmaq məqsədilə ilə istifadə olunmur. Məsələn, dövlət xəstəxanasının ixtiyarında 9-u kommersiya əsasında ödənişli xəstələr və 1-i ödənişsiz xəstələr üçün istifadə olunmaqla 10 palata vardır. Hər iki növ palatadan istifadə edən xəstələr birgə olaraq digər xəstəxana təchizatından yararlanı bilər (məsələn, əməliyyat avadanlığı). Təşkilatın hazırkı Standart və ya İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd olunmuş müddəaları tətbiq etməli olduğunu müəyyənləşdirmək üçün aktivin kommersiya gəlirlərini təmin etmək məqsədilə saxlanılan hissəsi nəzərə alınmalıdır. Əgər bu misalda olduğu kimi pul vəsaitləri yaratmayan komponent bütövlükdə sistemin əhəmiyyətli komponenti deyildirsə, təşkilat hazırkı Standartı deyil, İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etməlidir.

20. Bəzi hallarda aktivin saxlanılmasının başlıca məqsədinin kommersiya gəlirləri yaratmaq olub-olmaması aydın olmaya bilər. Belə hallarda pul vəsaiti hərəkətinin əhəmiyyətini qiymətləndirmək zərurəti yaranır. Bəzən aktivin pul vəsaiti axınına yaranan hissəsinin əhəmiyyətlilik dərəcəsini təyin etmək çətindir. Bu zaman hazırkı Standartın və ya İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq edilməsi bilinmir. Bu standartlardan hansı birinin tətbiq edilməsini müəyyənləşdirmək üçün müfəssəl təhlilə ehtiyac yaranır. Təşkilat pul vəsaitləri yaranan və pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin tərifinə və 16-20-ci maddələrdə təqdim olunan Göstəriş-lərə

uyğun olaraq həmin təhlili ardıcıl qaydada tətbiq edə bilməsi üçün müvafiq meyarlar sistemini işləyib hazırlayır. 73-cü maddənin tələblərinə əsasən, təşkilat bu cür təhlilin aparılması üçün istifadə etdiyi meyarları açıqlamalıdır. Bununla belə, Dövlət Müəssisələri istisna olmaqla digər əksər İctimai Sektor təşkilatlarının ümumi məqsədini nəzərə alaraq, aktivlərin pul vəsaitləri yaratmayan aktivlər olduğu ehtimal edilir və buna görə də İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

21. Dövlət Müəssisələri tərəfindən saxlanılan aktivlər pul vəsaitləri yaradan aktivlərdir. Dövlət Müəssisələri istisna olmaqla İctimai Sektor təşkilatları aktivləri kommersiya gəlirləri yaratmaq üçün saxlaya bilər. Bu Standartın məqsədinə uyğun olaraq, Dövlət Müəssisəsi olmayan İctimai Sektor təşkilatının saxladığı aktivdən (və ya aktivin tərkib hissəsi olduğu vahiddən) digər şəxslərin mallar və/və yaxud xidmətlə təmin edilməsi məqsədilə istifadə olunduqda o, pul vəsaiti yaradan aktiv kimi təsnif edilir.

Amortizasiya

22. Amortizasiya və dəyərsizləşmə istismara yararlı müddətdə aktivin amortizasiya olunan dəyərinin sistemli şəkildə paylaşdırılmasıdır. Qeyri-maddi aktivlər üçün dəyərdən düşmə əvəzinə, adətən, amortizasiya termini istifadə edilir. Hər iki terminin mənası eynidir.

Qiymətdən düşmə

23. Bu Standart qiymətdən düşməni aktivin istismarından gözlənilən gələcək iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialının amortizasiya nəticəsində itkisinin sistematik tanınması nəzərə alınmadan, aktivin gələcək iqtisadi səmərə və xidmət potensialında əks olunan zərər kimi müəyyənləşdirir. Bu səbəbdən qiymətdən düşmə aktivin onu idarə edən təşkilat üçün dəyərsizləşməsinin göstəricisidir. Məsələn, təşkilatın ixtiyarında müəyyən məqsədlər üçün tikilmiş, lakin artıq istifadə olunmayan hərbi anbar obyektı ola bilər. Obyektin xüsusi təyinatı və yerləşməsi baxımından onun icarəyə verilməsi və ya satılması ehtimalı azdır və bu səbəbdən təşkilat bu aktivin icarəsi və ya silinməsindən heç bir pul vəsaiti axınını yarada bilmir. Belə aktiv təşkilatı xidmət potensialı ilə daha təmin edə bilmədiyindən və əsas məqsədə nail olmaq işində təşkilat üçün heç bir əhəmiyyət kəsb etmədiyindən dəyərdən düşmüş hesab edilir.

Qiymətdən düşə bilən aktivin müəyyən edilməsi

24. Hazırkı Standartın 26-34-cü maddələrində bərpa oluna bilən xidmət məbləğlərinin nə zaman müəyyən edilməli olduğu göstərilir.

25. Pul vəsaiti yaratmayan aktiv, onun balans dəyəri bərpa edilə bilən xidmət dəyəridən artıq olduğu zaman qiymətdən düşür. Hazırkı Standartın 27-ci maddəsində qiymətdən düşmə zərərinin yarana bilməsinə dair əsas əlamətlər göstərilmişdir. Bu əlamətlərdən hər hansı biri mövcud olduqda, təşkilat bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin

rəsmi qiymətləndirilməsini həyata keçirməlidir. Hər hansı qiymətdən düşmə əlaməti mövcud olmadıqda, təşkilatdan bu Standarta uyğun olaraq bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin rəsmi qiymətləndirilməsi tələb edilmir.

26. **Təşkilat hər hesabat tarixində aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmadığına dair qiymətləndirmə aparmalıdır. Əgər hər hansı belə əlamət mövcuddursa, təşkilat aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərini qiymətləndirməlidir.**

26A. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasından asılı olmayaraq, təşkilat hər il aktivin balans dəyəri ilə onun bərpa edilən xidmət dəyərinin müqayisəsi yolu ilə qeyri-müəyyən istismar müddətinə malik olan qeyri-maddi aktivin və ya istismara hələ yararlı olmayan qeyri-maddi aktivin qiymətdən düşmə əlamətlərinin yoxlanılmasını həyata keçirməlidir. Belə qiymətdən düşmə testi hər il eyni tarixdə keçirilmək şərti ilə hesabat dövrü ərzində istənilən vaxt həyata keçirilə bilər. Müxtəlif qeyri-maddi aktivlərin qiymətdən düşmə üzrə testləşdirilməsi müxtəlif vaxtlarda aparıla bilər. Buna baxmayaraq, əgər belə qeyri-maddi aktivin ilkin tanınması cari hesabat dövrü ərzində baş tutubsa, onun qiymətdən düşmə üzrə testləşdirilməsi cari hesabat dövrünün sonunadək başa çatdırılmalıdır.

26B. Aktivin onun balans dəyərini bərpa etmək üçün kifayət edəcək gələcək iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialını yarada bilmək qabiliyyəti, adətən, istismardan sonrakı dövrdən çox, artıq istismardan əvvəlki dövrdə qeyri-müəyyənlik üçün zəmin yarada bilər. Bunu nəzərə alaraq hazırkı Standart təşkilatdan qeyri-maddi aktivlərinin balans dəyərini qiymətdən düşmə əlamətləri üzrə yoxlanılmasını ən azı hər il olaraq həyata keçirilməsini tələb edir.

27. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin olub-olmamasını qiymətləndirən zaman təşkilat ən azı aşağıda qeyd olunanları nəzərə almalıdır:

Xarici məlumat mənbələri

- (a) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmətlərə olan tələbin və ya ehtiyacın tam və ya demək olar ki, kəsilməsi;
- (b) Dövr ərzində təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi texnoloji, hüquqi mühitdə və ya dövlət siyasətində təşkilat üçün baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcək mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər.

Daxili məlumat mənbələri

- (c) Aktivin fiziki korlanmasına sübut mövcuddur;
- (ç) Dövr ərzində aktivin istifadə edildiyi və ya istifadə ediləcəyinin gözləniləndiyi həcmdə və ya qaydada təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcəyi gözlənilir. Bu dəyişikliklərə aktivin istifadəsiz

qalması, aktivin aid olduğu **əməliyyatın** dayandırılması və ya yenidən **təşkili** planları, aktivin ilkin olaraq **gözlənilən** tarixdən **əvvəl** xaric olması planları və **əvvəllər** istifadə müddəti qeyr-məhdud kimi müəyyən edilmiş aktivin məhdud kimi qiymətləndirilməsi daxildir;

- (d) Tamamlanmasından və ya istifadə üçün yararlı olmasından **əvvəl** aktivin tikintisinin dayandırılmasına dair qərar; və
- (e) Daxili hesabatlarda aktivin xidmət göstəricilərinin **gözləniləndən** daha pis olduğunu və ya olacağını göstərən sübutlar mövcuddur.

28. Xidmətlərə olan tələb və ya ehtiyac xidmətlərin göstərildiyi dövr ərzində dəyişə bilər. Bu öz növbəsində həmin xidmətləri göstərmək üçün qeyri-maddi aktivlərin istifadə olunduğu həcmdə dəyişikliklərə səbəb olur, bununla belə, tələbdə müşahidə olunan mənfi təərəddüdlər qiymətdən düşmənin mütləq göstəricisi deyildir. Xidmətə olan tələb tam və ya demək olar ki, kəsilən zaman həmin xidmətin göstərilməsi üçün istifadə olunan aktivlər qiymətdən düşə bilər. Tələbin demək olar ki, kəsilməsi dedikdə tələbin elə bir aşağı səviyyəsi başa düşülür ki, təşkilat (a) həmin tələbə laqeyd qala və ya (b) həmin tələbi nəzərdən keçirsə də, amortizasiya üzrə testləşdirilməli olan aktiv almaya bilər.

29. Hazırkı Standartın 27-ci maddəsində verilmiş siyahı tam deyildir. Təşkilat aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən digər əlamətləri müəyyən edə bilər. Digər göstəricilərin mövcud olması təşkilatın aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərini qiymətləndirməsi ilə nəticələnə bilər. Məsələn, aşağıda qeyd olunanlardan hər biri qiymətdən düşmənin göstəricisi ola bilər:

- (a) Dövr ərzində aktivin bazar qiyməti zaman keçdikcə və ya normal istismar nəticəsində gözləniləndən əhəmiyyətli dərəcədə azalıb; və ya
- (b) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmətlərə olan tələb və ya ehtiyacda uzunmüddətli əhəmiyyətli azalma (tam və ya demək olar ki, kəsilmə nəzərdə tutulmur).

30. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyinə işarə edən hadisə və əlamətlər böyük əhəmiyyət kəsb edir və hökumət, dövlət idarəçiliyi və ya kütləvi informasiya vasitələri tərəfindən daim diqqət mərkəzində saxlanmalıdır. Xidmətə olan tələb, aktivin istifadə həcmi və ya qaydası, hüquqi mühit və ya dövlət siyasəti kimi amillərdə baş verən dəyişikliklər yalnız belə dəyişiklik əhəmiyyətli olan zaman və ya uzunmüddətli mənfi təsirinə ola biləcəyi gözlənilən zaman qiymətdən düşmənin göstəricisi ola bilər. Texniki mühitdə baş verən dəyişiklik aktivin köhnəlmiş olduğunun və amortizasiya testi tələb etdiyinin göstəricisidir. Dövr ərzində aktivin istifadəsində olan dəyişiklik, həmçinin qiymətdən düşmənin göstəricisi ola bilər. Bu, məsələn, məktəb kimi istifadə olunan binanın istismarı dövründə dəyişikliyə məruz qaldığı və anbar kimi istifadə edildiyi zaman baş verir. Qiymətdən düşmənin baş verib-verməməsini qiymətləndirən zaman təşkilatın uzun müddət ərzində xidmət potensialında baş verən dəyişiklikləri qiymətləndirməsi lazımdır. Bu, aktivin gözlənilən uzunmüddətli istifadəsində dəyişikliklərin müşahidə olunduğu faktını bir daha vurğulayır. Buna baxmayaraq, uzunmüddətli istifadə üzrə gözlənilən göstəricilər dəyişə bilər və təşkilatın hər hesabat tarixində qiymətləndirmələri bunu əks etdirməlidir.

Qiymətdən düşmənin hazırki Standartın 27-ci maddəsində göstərilmiş əlamətlərinə dair əyani nümunələr Tətbiq üzrə Göstəriş-də öz əksini tapmışdır.

31. Təşkilat tikintinin dayandırılmasının amortizasiya üzrə test halını yaradıb-yaratmamasını qiymətləndirən zaman (a) tikintinin sadəcə olaraq gecikdirildiyini və ya təxirə salındığını, (b) yaxın gələcəkdə tikintini yekunlaşdırmaq niyyətinin olub-olmadığını və ya (c) yaxın gələcəkdə tikinti işlərinin tamamlanmayacağını nəzərdən keçirməlidir. Tikinti müəyyən müddətə gecikdirildikdə və ya təxirə salındıqda, layihə dayandırılmış deyil, həyata keçirilməkdə olan iş kimi nəzərdən keçirilə bilər.

32. Yuxarıda, Standartın 27-ci maddəsinin (e) bəndində qeyd edildiyi kimi aktivin qiymətdən düşə bilməsinə dair daxili hesabatda əks olunan dəlillər aktiv tərəfindən təmin edilən məhsul və xidmət üzrə tələbin azalması ilə deyil, daha çox aktivin məhsul və xidmət təmin etmək potensialı ilə bağlıdır. Bu aşağıdakı amillərin mövcud olması ilə şərtlənir:

- (a) Aktivin istismar və ya texniki qulluq xərclərinin ilkin olaraq büdcədə nəzərdə tutulduğundan kifayət qədər yüksək olması; və
- (b) Zəif fəaliyyət göstəriciləri səbəbindən aktiv tərəfindən təmin edilən xidmətin və ya məhsuldarlığın səviyyəsinin ilkin olaraq gözlənilən nəticələrdən kifayət qədər aşağı olması.

Aktiv ilə bağlı əməliyyat xərclərində əhəmiyyətli artım göstərir ki, aktiv istehsalçı tərəfindən təyin edilmiş və əsasında fəaliyyət büdcəsi qurulan istehsal normalarında ilkin olaraq qeyd olunduğu kimi gözlənilirdiyi qədər səmərəli və ya məhsuldar deyil. Eynilə aktivin texniki qulluğu ilə bağlı xərclərdə artım göstərir ki, aktivin son olaraq qiymətləndirilmiş məhsuldarlıq səviyyəsində saxlanılmasını təmin etmək üçün əlavə xərclərin çəkilməsinə ehtiyac vardır. Digər hallarda aktiv tərəfindən təmin edilməsi gözlənilən xidmət və ya məhsuldarlıq dərəcəsindəki uzunmüddətli əhəmiyyətli tənəzzül qiymətdən düşmənin birbaşa kəmiyyət göstəricisi olur.

33. Əhəmiyyətlilik konsepsiyası aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin qiymətləndirilməsinə ehtiyacın olub-olmadığını müəyyənləşdirən zaman tətbiq edilir. Məsələn, əgər ilkin qiymətləndirmələr aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin onun balans dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə çox olduğunu göstərərsə, habelə həmin fərqi aradan qaldıracaq heç bir hadisə baş vermədiyi halda, təşkilatın aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərini yenidən qiymətləndirməsinə ehtiyac qalmır. Analoji olaraq, əvvəlki təhlil aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin 27-ci maddədə siyahısı verilmiş bir və daha çox əlamətə qarşı davamlı olduğunu göstərə bilər.

34. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən əlamət mövcud olduqda, bu, (a) aktivin qalan faydalı istifadə müddətinin, (b) amortizasiya metodunun və ya (c) silinmə (son qalıq) dəyərinin, hətta əgər aktiv üçün heç bir qiymətdən düşmə zərəri tanınmıdıqda belə, yenidən baxılmalı və aktivə tətbiq edilə bilən İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun düzəliş edilməli olduğunu göstərir.

Bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin qiymətləndirilməsi

35. Bu Standart bərpa edilə bilən xidmət məbləğini, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri ilə onun istifadə dəyəri arasında daha böyük olan dəyər kimi müəyyən edir. Bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün metodlar bu Standartın 36-50-ci maddələrində təqdim edilir.

36. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərinin və istifadə dəyərinin hər ikisinin müəyyən edilməsi hər zaman tələb olunmur. Əgər bu məbləğlərdən hər hansı biri aktivin balans dəyərindən artıqdırsa, aktiv qiymətdən düşmüş hesab edilmir və digər məbləğin müəyyən edilməsinə ehtiyac qalmır.

37. Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri aktivin fəal bazarda satılmadığı halda belə müəyyən etmək mümkün ola bilər. Aktiv üçün fəal bazar mövcud olmadıqda hazırki Standartın 42-ci maddəsi satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin hesablanması üzrə mümkün alternativ metodları müəyyən edir. Buna baxmayaraq, bəzi hallarda satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin hesablanması mümkün olmaya bilər. Bunun səbəbi müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında kommersiya əsasında baş tutan aktiv satışından hasil olacaq məbləğin etibarlı əsasda qiymətləndirilməsi üçün heç bir əsasın mövcud olmamasıdır. Belə olduğu halda təşkilat aktivin istifadə dəyərini onun bərpa oluna bilən xidmət dəyəri kimi istifadə edə bilər.

38. Aktivin istifadə dəyəri onun satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərindən əhəmiyyətli dərəcədə artıq olmadıqda, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri onun bərpa edilə bilən xidmət məbləği kimi istifadə edilə bilər. Bu, silinmə (xaric olunma) üçün saxlanılan aktivlərdə tez-tez rast gəlinən təcrübədir. Buna səbəb xaric olunma üçün saxlanılan aktivin istifadə dəyərinin əsas etibarilə xalis silinmə gəlirlərindən ibarət olmasıdır. Lakin cəmiyyəti ixtisaslaşdırılmış xidmət və ya ictimai istehlak məhsulları ilə təmin etmək üçün daimi əsasda saxlanılan dövlət sektoruna aid pul vəsaitləri yaratmayan qeyri-maddi aktivlərin əksəriyyəti üçün istifadə dəyərinin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərdən artıq olması ehtimal olunur.

39. Bəzi hallarda gözəyarı qiymətləndirmələr, hesablanmış orta göstəricilər və hesablamanın qısa yolları, satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər və ya istifadə dəyərinin müəyyən edilməsi üçün hazırki Standartda təsvir edilmiş təfəssilatlı hesablama üsulları ilə təqribi uyğunluq yarada bilər.

Qeyri-müəyyən faydalı istismar müddətinə malik olan qeyri-maddi aktivlərin bərpa oluna bilən xidmət potensialının qiymətləndirilməsi

39A. Aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasından asılı olmayaraq, bu Standartın 26-cı maddəsinin tələbinə əsasən, faydalı

istismar müddəti qeyri-müəyyən olan qeyri-maddi aktiv hər il onun balans dəyəri ilə bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin müqayisəsi yolu ilə amortizasiya üzrə testləşdirmədən keçirilməlidir. Buna baxmayaraq, aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin əvvəlki dövr üzrə ən son təfəssilatlı hesablanması, aşağıdakı şərtlər yerinə yetirildiyi halda, həmin aktivin cari dövrü üzrə amortizasiya testində də tətbiq edilə bilər:

- (a) Qeyri maddi aktiv digər aktivlər və ya aktiv qruplarından asılı olmadan davamlı istifadəsindən yaranan xidmət potensialını təmin etmir və buna görə də aid olduğu pul vəsaiti yaradan vahidin bir hissəsi kimi amortizasiya üzrə testləşdirilmədən keçirilir. Bu vahidi yaradan aktiv və öhdəliklər bərpa oluna bilən dəyərin ən son hesablanmasından sonra dəyişməyib;
- (b) Bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin son hesablanması aktivin ehtiyatda saxlanan vəsaiti hesabına onun balans dəyərindən artıq olan məbləğin yaranması ilə nəticələnir;
- (c) Baş vermiş hadisələr və bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin son hesablanmasından sonra dəyişmiş şərtlərə əsaslandığında aktivin cari bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin onun balans dəyərindən az olacağı ehtimalı heçə enir.

Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər

40. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri üçün ən yaxşı nümunə müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında bağlanmış mütləq şərtli satış razılaşmasında əldə edilmiş qiymətdir. Bu qiymət aktivin silinməsinə (xaric olmasına) birbaşa aid edilə bilən əlavə xərclər üzrə düzəliş edilmiş qiymət olmalıdır.

41. Mütləq şərtli satış razılaşması mövcud deyilsə, lakin aktiv fəal bazarda satılırsa, aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri onun silinmə məsrəfləri çıxılmaqla bazar qiymətinə bərabərdir. Məqsədə müvafiq bazar qiyməti, adətən, cari təklif qiymətidir. Cari bazar qiymətləri mövcud olmadığı zaman ən son sövdələşmə tarixi və qiymətləndirmənin aparıldığı tarix arasında olan dövrdə iqtisadi vəziyyətdə heç bir əhəmiyyətli dəyişikliyin baş vermədiyi təqdirdə, ən son sövdələşmə qiyməti satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri qiymətləndirmək üçün əsas ola bilər.

42. Aktiv üçün mütləq şərtli satış razılaşması və ya fəal bazar mövcud olmadıqda satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyər təşkilatın hesabat tarixində müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış və bu cür əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan tərəflər arasında baş verən sövdələşmədə silinmə (xaric olma) məsrəfləri çıxıldıqdan sonra aktivin silinməsindən (xaric olmasından) əldə ediləcək məbləği əks etdirmək üçün mövcud olan ən yaxşı məlumata əsaslanır. Bu məbləğin müəyyən edilməsində təşkilat eyni sənaye sahəsində oxşar aktivlər üzrə ən son sövdələşmələrin nəticələrini nəzərə ala bilər. Aktivin satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri rəhbərlik və ya idarə heyəti aktivi dərhal satmağa vadar edilməyə qədər məcburi satışı əks etdirmir.

43. Satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin müəyyən edilməsində öhdəlik kimi tanınan məsrəflərə aid olmayan silinmə (xaric olma) məsrəfləri çıxılmalıdır. Bu cür məsrəflərə məhkəmə xərcləri, gerb rüsumu və oxşar fəaliyyət üzrə vergilər, aktivin ləğv edilməsi xərcləri və aktivin satış vəziyyətinə gətirmək üçün tələb olunan birbaşa əlavə məsrəflər aiddir. Bununla belə, aktivin xaric olunmasından sonra həyata keçirilən biznesin kiçildilməsi və ya yenidən təşkili ilə əlaqədar xərclər və işdən çıxma müavinətləri ("İşçilərin mükafatlandırılması" adlı İctimai Sektor üçün 25 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi) aktivi xaric etmək üçün birbaşa əlavə xərclərə aid edilmir.

İstifadə dəyəri

44. Hazırkı Standart aktivin mövcud xidmət potensialını pul vəsaitləri yaratmayan aktivin istifadə dəyəri kimi müəyyənləşdirir. Standartda işlənmiş istifadə dəyəri anlayışı, bunun əksi təsdiq edilməyənədək, pul vəsaitləri yaratmayan aktivin istifadə dəyəri mənasında istifadə edilir. Aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri Standartın 45-49-cu maddələrinin hər hansı birində müəyyən edilən müvafiq metod vasitəsilə təyin edilir.

Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşması

45. Bu yanaşmaya əsasən, aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri onun amortizasiya olunan əvəzlənmə dəyəridir. Aktivin əvəzlənmə dəyəri onun ümumi xidmət potensialının əvəz edilməsi dəyəridir. Aktivin cari istifadə şəraitinin əks etdirilməsi məqsədilə bu dəyər amortizasiya edilir. Aktivin əvəz edilməsi mövcud aktivin təkrar istehsalı, yaxud onun ümumi xidmət potensialının yenilənməsi (əvəzlənməsi) yolu ilə mümkündür. Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri aktivin artıq istehlak edilmiş və ya bitmiş xidmət potensialını əks etdirmək məqsədilə bu cür dəyər əsasında hesablanan yığılmış amortizasiya çıxılmaqla təkrar istehsal və ya əvəzlənmə dəyəri kimi hesablanır (hansının daha aşağı olmasından asılı olaraq).

46. Aktivin əvəzlənmə və təkrar istehsal dəyəri optimal əsasda hesablanır. Bu, onunla izah edilir ki, həddən artıq mürəkkəbləşdirilmiş və ya nominaldan artıq gücə malik aktivi ona oxşar aktivlə əvəzləşdirmək və ya təkrar istehsal etmək təşkilatın marağında deyil. Həddən artıq mürəkkəbləşdirilmiş aktiv onun təqdim etdiyi mallar və ya xidmətlər üçün zəruri olmayan xüsusiyyətlərə malikdir. Nominaldan artıq gücə malik olan aktivlər isə onların təqdim etdiyi mal və xidmətlərə olan tələbatı ödəmək üçün lazım olandan artıq həcmə malik olan aktivlərdir. Bu, o deməkdir ki, aktivin əvəzlənmə və təkrar istehsal dəyərinin optimal əsasda hesablanması aktiv üçün tələb edilən xidmət potensialını əks etdirir.

47. Müəyyən hallarda ehtiyatlar və ya əlavə həcmələr potensial təhlükəsizlik və s. məqsədlər üçün saxlanıla bilər. Bu tədbirlər konkret hallarda təşkilatın səmərəli xidmət qabiliyyətliliyini təmin etmək zərurətindən irəli gəlir. Məsələn, Yanğınsöndürmə

məntəqəsi fəvqəladə hallarda vaxtli-vaxtında müvafiq xidmətləri göstərmək üçün ehtiyatda yanğınsöndürmə maşınlarını saxlayır. Bu cür əlavə vahidlər və ya ehtiyatlar aktiv üçün tələb olunan xidmət potensialının tərkib hissəsidir.

Bərpa dəyəri yanaşması

48. Bərpa dəyəri aktivin xidmət potensialının onun qiymətdən düşmədən əvvəlki səviyyəsinə qaytarılması dəyəridir. Sözügedən yanaşmaya əsasən, aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri onun qiymətdən düşmədən əvvəl mövcud xidmət potensialının əvəz edilməsi dəyərindən hesablanmış bərpa dəyərinin çıxılması ilə müəyyən edilir. Qiymətdən düşmədən əvvəl aktivin mövcud xidmət potensialının cari əvəzlənmə dəyəri, adətən, aktivin amortizasiya edilmiş təkrar istehsal və ya əvəzlənmə dəyəri kimi hesablanır (hansının daha aşağı olmasından asılı olaraq). Aktivin əvəzlənmə və ya təkrar istehsal dəyərinin hesablanmasına dair əlavə göstərişlər hazırki Standartın 45 və 47-ci maddələrində verilmişdir.

Xidmət vahidi yanaşması

49. Bu yanaşmaya əsasən, aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri, aktiv qiymətdən düşdükdən sonra ondan gözlənilən xidmət vahidləri sayının azalmasına uyğunlaşdırılmaq məqsədilə aktivin qiymətdən düşmədən əvvəl mövcud xidmət potensialının cari dəyərinin azaldılması yolu ilə müəyyən edilir. Bərpa dəyəri yanaşmasına analogi olaraq, qiymətdən düşmədən əvvəl aktivin mövcud xidmət potensialının cari əvəzlənmə dəyəri, adətən, qiymətdən düşmədən əvvəl aktivin amortizasiya olunmuş təkrar istehsal və ya əvəzlənmə dəyəri kimi hesablanır (hansının daha aşağı olmasından asılı olaraq).

Yanaşmaların tətbiq edilməsi

50. İstifadə dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə edilən ən münasib yanaşmanın seçilməsi müvafiq məlumatın müyəssərliyindən və ya qiymətdən düşmənin xarakterindən asılıdır:

(a) Texnoloji, hüquqi mühitdə və ya dövlət siyasətində uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər əsasında müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, müvafiq gəlidi təqdirdə ya amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından, ya da xidmət vahidi yanaşmasından istifadə etməklə hesablanmalıdır;

(b) İstifadənin həcm və ya qaydasında müşahidə olunan uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər, o cümlədən mallara və ya xidmətlərə olan tələbin tam və ya demək olar ki, kəsilməsi əsasında müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, müvafiq gəlidi təqdirdə ya amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından, ya da xidmət vahidi yanaşmasından istifadə etməklə hesablanmalıdır; və

(c) Fiziki ziyan üzrə müəyyən edilən qiymətdən düşmələr, adətən, müvafiq gəlidi təqdirdə ya bərpa dəyəri yanaşmasından, ya da amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından istifadə etməklə hesablanmalıdır.

Qiymətdən düşmə zərərinin tanınması və qiymətləndirilməsi

51. Hazırkı Standartın 52-57-ci maddələrində aktiv üzrə qiymətdən düşmə zərərlərinin tanınması və qiymətləndirilməsi üçün tələb və göstərişlər təqdim edilmişdir. Standartda istifadə olunmuş qiymətdən düşmə zərərləri anlayışı, bunun əksi təsdiq edilməyənədək, pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşmə zərərləri mənasında işlədilir.

52. Yalnız və yalnız aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyəri onun balans dəyərindən az olduqda bu balans dəyəri bərpa edilə bilən xidmət məbləğinə qədər azaldılmalıdır. Həmin azalma qiymətdən düşmə zərəri hesab olunur.

53. 26-cı maddədə qeyd olunduğu kimi, hazırkı Standart təşkilatdan yalnız aktivin qiymətdən düşə biləcəyini göstərən hər hansı əlamət mövcud olduqda bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin rəsmi qiymətləndirilməsinin aparılmasını tələb edir .

54. Qiymətdən düşmə zərəri dərhal mənfəət və ya zərərdə tanınmalıdır.

55. Qiymətdən düşmə zərəri üzrə qiymətləndirilmiş məbləğ onun aid olduğu aktivin balans dəyərindən daha böyük olduqda təşkilat bununla bağlı öhdəliyi yalnız və yalnız digər Standart tərəfindən tələb edildikdə tanınmalıdır.

56. Aktivin hesablanmış qiymətdən düşmə zərəri onun balans dəyərindən çox olduqda aktivin balans dəyəri sifira endirilir və müvafiq məbləğ mənfəət və ya zərərdə tanınır. Bununla bağlı öhdəlik yalnız digər Standart tərəfindən tələb edildikdə tanınmalıdır. Buna misal olaraq xüsusi təyinatlı hərbi qurğunun artıq istismar olunmadığından təşkilatdan onun sökülməsinin hüquqla tələb olunduğunu göstərmək olar. Təşkilat "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər" adlı İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı tərəfindən tələb edildikdə sökülmə xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklər tətbiq etməyə ehtiyac duya bilər.

57. Qiymətdən düşmə zərəri tanındıqdan sonra, aktivin qalıq dəyəri çıxılmaqla (əgər varsa), aktivin yeni (nəzərdən keçirilmiş) balans dəyərini gələcək dövrlərdə onun qalan faydalı istismar müddəti ərzində sistemik əsasda bölüşdürmək üçün aktivin köhnəlmə (amortizasiya) xərclərinə düzəliş edilməlidir.

Qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi

58. Bu Standartın 59-70-ci maddələrində aktiv üzrə əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi üçün tələblər təqdim edilmişdir.

59. **Təşkilat hər hesabat tarixində hər hansı aktiv üçün əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasını müəyyən etməlidir. Əgər belə əlamət mövcuddursa, təşkilat həmin aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğini qiymətləndirməlidir.**

60. **Hər hansı aktiv üçün əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamətin mövcud olub-olmamasını müəyyən edərkən təşkilat ən azı aşağıdakı əlamətləri nəzərə almalıdır:**

Xarici məlumat mənbələri

- (a) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmət üzrə tələbin və ya ehtiyacın bərpa edilməsi;
- (b) Dövr ərzində təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi texnoloji, hüquqi mühitdə və ya dövlət siyasətində təşkilat üçün baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcək müsbət təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər.

Daxili məlumat mənbələri

- (c) Hesabat dövrü ərzində aktivdən istifadə edildiyi və ya istifadə ediləcəyinin gözləndiyi həcmdə və ya qaydada təşkilat üçün müsbət təsirə malik əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermiş və ya yaxın gələcəkdə baş verəcəyi gözlənilir. Bu dəyişikliklər aktivin faydalılığını yaxşılaşdırmaq və ya artırmaq üçün, ya da həmin aktivin aid olduğu əməliyyatı yenidən strukturlaşdırmaq üçün həmin dövr ərzində çəkilmiş xərcləri əhatə edir;
- (ç) Başa çatmazdan və ya istifadə üçün yararlı vəziyyətə gəlməzdən əvvəl tikintisi dayandırılan aktivin tikintisinin davam etdirilməsinə dair qərar;
- (d) Daxili hesabatlarda aktivin xidmət göstəricilərinin gözləniləndən daha yaxşı olduğunu və ya olacağını göstərən sübutlar mövcuddur.

61. 60-cı maddədə verilmiş qiymətdən düşmə zərərində mümkün azalmanı göstərən əlamətlər əsas etibarilə 27-ci maddədəki qiymətdən düşmə zərərinin əlamətlərini əks etdirir.

62. Standartın 60-cı maddəsində göstərilən siyahı tam deyildir. Təşkilat qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi üçün digər göstəricilər müəyyən edə bilər ki, bu zaman təşkilatdan aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin yenidən hesablanması da tələb oluna bilər. Aşağıdakılardan biri qiymətdən düşmə zərərinin ləğv oluna bilməsinin əlaməti ola bilər:

- (a) Aktivin bazar qiymətinin əhəmiyyətli dərəcədə qalxması; və ya
- (b) Aktiv tərəfindən təqdim olunan xidmətlərə olan tələbdə uzunmüddətli əhəmiyyətli artım.

63. Yaxın gələcəkdə fəaliyyətin dayandırılması və ya yenidən təşkili üzrə öhdəlik müvafiq aktivin istifadə həcmində və ya qaydasında əhəmiyyətli uzunmüddətli dəyişikliklərə səbəb olduqda və təşkilata müsbət təsir göstərdikdə müvafiq fəaliyyətə aidiyyəti olan aktivin qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edildiyini göstərir. Öhdəliyin qiymətdən düşmənin ləğv edilməsi üzrə göstərici qismində çıxış etdiyi hallar, əsasən, fəaliyyətin gözlənilən dayandırılması və ya yenidən təşkil edilməsi aktivin istifadə potensialını genişləndirdiyi zaman yaranır. Məsələn dövlət xəstəxanasının nəzdində olan klinikanın tam gücü ilə istifadə etmədiyi rentgen aparatının yenidənqurma nəticəsində xəstəxananın onun daha yaxşı istifadə ediləcəyi əsas radiologiya şöbəsinə köçürülməsi gözlənilir. Bu halda klinikanın fəaliyyətinin dayandırılması və ya yenidən təşkili aktivin əvvəlki dövrlər üzrə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin ləğv oluna bildiyinin göstəricisi ola bilər.

64. Hər hansı aktiv üzrə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin artıq mövcud olmadığını və ya azaldığını göstərən hər hansı əlamət mövcud olduqda bu, hətta sözügedən aktiv üzrə heç bir qiymətdən düşmə zərəri ləğv edilmədikdə belə, (a) aktivin mövcud faydalı istismar müddətinin, (b) köhnəlmə (amortizasiya) metodunun və ya (c) son qalıq dəyərinin bu aktivə tətbiq edilə bilən Standarta əsasən nəzərdən keçirilməli və ona düzəliş edilməli olduğunu göstərə bilər.

65. **Hər hansı aktiv üzrə əvvəlki dövrlərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərəri yalnız və yalnız sonuncu qiymətdən düşmə zərəri tanındıqdan etibarən aktivin bərpa edilə bilən xidmət dəyərinin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilmiş qiymətləndirmələrdə dəyişiklik baş verdikdə ləğv edilə bilər.** Bu halda hazırkı Standartın 68-ci maddəsində təsvir edilmiş hal istisna olmaqla həmin aktivin balans dəyəri onun bərpa edilə bilən məbləğinə qədər artırılmalıdır. Bu artım qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsini təmin edir.

66. Bu Standart təşkilatdan yalnız qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsinin göstəricisi mövcud olduqda bərpa edilə bilən xidmət dəyəri üzrə rəsmi qiymətləndirmənin aparılmasını tələb edir. Standartın 60-cı maddəsi ötən dövrlərdə aktiv üzrə tanınan dəyərdən düşmə zərərinin artıq mövcud olmamasına və ya azaldılmasına dair əsas göstəriciləri müəyyən edir.

67. Qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi, sonuncu qiymətdən düşmə zərəri tanındıqdan etibarən aktivin hesablanmış bərpa oluna bilən xidmət dəyərindəki istifadə və ya satış nəticəsində yaranmış artımı əks etdirir. Hazırkı Standartın 77-ci maddəsi təşkilatdan qiymətləndirmələrdə bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin artmasına səbəb olan dəyişikliyi müəyyən etməyi tələb edir. Qiymətləndirmələrdə dəyişikliklər aşağıdakıları əhatə edir:

(a) Bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin əsasında baş vermiş dəyişiklik (məsələn bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin əsası satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərdən və ya istifadə dəyərindən ibarət ola bilər);

- (b) Bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin əsası istifadə dəyəridirsə, istifadə dəyərinin tərkib hissələrinin qiymətləndirilməsindəki dəyişiklik; və ya
- (c) Bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin əsası satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyədirsə, satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərin tərkib hissələrinin qiymətləndirilməsindəki dəyişiklik.

68. Aktivin qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi ilə bağlı artmış balans dəyəri əvvəlki dövrlərdə aktiv üzrə heç bir qiymətdən düşmə zərərinin tanınmadığı təqdirdə müəyyən edilə bilən (amortizasiya çıxılmaqla) balans dəyərindən çox olmamalıdır.

69. Aktiv üzrə qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi birbaşa mənfəət və ya zərərdə tanınmalıdır.

70. Qiymətdən düşmə zərərinin ləğv olunması tanındıqdan sonra həmin aktivin nəzərdən keçirilmiş balans dəyərini, son qalıq (silinmə) dəyəri çıxılmaqla (əgər varsa), onun mövcud faydalı istismar müddətinə sisteməlik əsasda bölüşdürmək üçün gələcək dövrlərdə aktivin amortizasiya xərclərinə düzəliş edilməlidir.

Aktivlərin yenidən təsnifləşdirilməsi

71. Aktivlərin pul vəsaitləri yaradan aktivlərdən pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərə keçirilməsi və ya pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərdən pul vəsaitləri yaradan aktivlərə keçirilməsi yalnız bu cür struktur dəyişikliyinə münasibliyinə dair aydın sübut olduqda baş verə bilər. Yenidən təsnifləşdirmə özü-özlüyündə qiymətdən düşmə testlərinin aparılması və ya qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi zərurətini yaratmır. Əksinə, qiymətdən düşmə testlərinin aparılması və ya qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilməsi göstəricisi, ən azından, yenidən təsnifləşdirmədən sonra aktiv üçün tətbiq oluna bilən siyahı üzrə göstərilən göstəricilər əsasında müəyyən edilir.

72. Müəyyən hallarda İctimai Sektor Təşkilatları pul vəsaitləri yaratmayan aktivə pul vəsaitləri yaradan aktiv kimi yenidən təsnifləşdirməyi məqsəduyğun hesab edir. Məsələn çirkab suların təmizlənməsi zavodu, əsasən, heç bir gəlir gətirməyən sosial yaşayış məntəqəsindən əmələ gələn sənaye tullantılarını təmizləmək üçün tikilmişdir. Yaşayış vahidi uçurulmuş və ərazinin sənaye və pərakəndə məqsədlər üçün işlənilməsi hazırlanması planlaşdırılır. Gələcəkdə həmin zavodun kommərsiya əsasında sənaye tullantılarını təmizləməkdə istifadə edilməsi nəzərdə tutulur. Bu səbəbdən təşkilat çirkab suları təmizləyən zavodu pul vəsaitləri yaradan aktiv kimi yenidən təsnifləşdirməyi qərara alır.

Məlumatın açıqlanması

72A. **Təşkilat pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin fəqləndirilməsi məqsədilə müəyyən etdiyi meyarları açıqlamalıdır.**

73. Təşkilat aktivlərin hər bir sinfi üzrə aşağıdakıları açıqlamalıdır:

- (a) Dövr ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərlərinin məbləğini və həmin zərərlərin əks olunduğu maliyyə göstəricilərinə dair hesabatın müvafiq maddələrini; və
- (b) Dövr ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv edilmə məbləğini və həmin zərərlərin ləğv olunduğu maliyyə göstəricilərinə dair hesabatın müvafiq maddələrini.

73A. **Təşkilat pul vəsaitləri yaradan aktivləri pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərdən fərqləndirmək məqsədilə müəyyən etdiyi meyarları açıqlamalıdır.**

74. Bu Standartın məqsədi baxımından aktivlər sinfi dedikdə, təşkilatın həyata keçirdiyi əməliyyatlarda eyni istifadə olunan və oxşar xüsusiyyətli aktivlərin qruplaşması nəzərdə tutulur.

75. 73-cü maddədə tələb olunan məlumatlar aktivlərin müəyyən sinfi üçün açıqlanmış digər məlumatlar ilə təqdim oluna bilər. Məsələn, bu məlumat "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında tələb edildiyi kimi hesabat dövrünün əvvəlində və sonunda torpaq, tikili və avadanlıqların balans dəyərlərinin eyniləşdirilməsi zamanı istifadə oluna bilər.

76. "Seqment hesabatları" adlı İctimai Sektor üçün 18 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına əsasən seqment məlumatlarını təqdim edən **təşkilat** hər bir hesabat verilən seqment üçün aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:

- (a) Hesabat dövrü ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin məbləğini; və
- (b) Hesabat dövrü ərzində mənfəət və ya zərərdə tanınmış qiymətdən düşmə zərərinin ləğv edilmə məbləğini.

77. **Təşkilat** dövr ərzində tanınmış və ya ləğv edilmiş hər əhəmiyyətli qiymətdən düşmə zərəri üzrə aşağıdakı məlumatı açıqlamalıdır:

- (a) Qiymətdən düşmə zərərinin tanınmasına və yaxud ləğv edilməsinə **səbəb** olan hadisə və şərtləri;
- (b) Tanınmış və yaxud ləğv edilmiş qiymətdən düşmə zərərinin məbləğini;
- (c) Aktivin xüsusiyyətlərini;
- (ç) **Təşkilat** "Seqment hesabatları" adlı İctimai Sektor üçün 18 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq seqment məlumatları təqdim etdikdə, aktivin aid olduğu seqmenti;

- (d) Aktivin bərpa edilə bilən xidmət məbləğinin onun satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri və ya istifadə dəyərinə bərabər olmasını;
- (e) Bərpa edilə bilən xidmət məbləği satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərə bərabər olduqda satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri müəyyən etmək üçün istifadə edilmiş əsası (məsələn, ədalətli dəyərin fəal bazara istinadən təyin edilib-edilmədiyini); və
- (ə) Bərpa edilə bilən xidmət dəyəri istehlak dəyəri kimi götürüldükdə istifadə dəyərinin müəyyən edilməsi üçün istifadə olunan yanaşma.

78. Təşkilat dövr ərzində tanınmış qiymətdən düşmə zərərlərinin məcmu məbləğləri və ləğv edilmiş qiymətdən düşmə zərərlərinin məcmu məbləğləri üçün bu Standartın 77-ci maddəsinə əsasən açıqlanmayan məlumatları aşağıdakı qaydada açıqlamalıdır:

- (a) qiymətdən düşmə zərərlərinin təsir etdiyi aktivlərin əsas siniflərini (və qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv edilməsinin təsir etdiyi aktivlərin əsas siniflərini); və
- (b) bu qiymətdən düşmə zərərlərinin tanınmasına və qiymətdən düşmə zərərlərinin ləğv edilməsinin tanınmasına səbəb olan əsas hadisələri və şərtləri.

79. Təşkilatın dövr ərzində aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyərinin müəyyən edilməsində istifadə etdiyi əsas müddəaların açıqlanması təqdir edilir.

79A. 27-ci maddəyə düzəliş onun qüvvəyə minmə tarixindən gələcəyə doğru tətbiq edilməlidir.

Qüvvəyə minmə tarixi

80. Təşkilat bu Standartı 2006-cı ilin 1 Yanvarından əvvəl və sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatlarına tətbiq etməlidir. Standartın göstərilən tarixdən öncəki tətbiqi təqdir edilir. Təşkilat hazırkı Standartı 2006-cı ilin 1 Yanvarından əvvəlki dövrlərə tətbiq edərsə, bu barədə açıqlama təqdim etməlidir.

80A. İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında 2 və 7-ci maddələrə düzəliş edilmiş və 26A, 26B və 39A maddələri əlavə edilmişdir. Təşkilat həmin dəyişiklikləri 2011-ci ilin 1 Aprelindən əvvəl və sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatlarına tətbiq etməlidir. Təşkilat 2011-ci ilin 1 Aprelindən əvvəlki dövrə İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq etdiyi halda, adı çəkilən dəyişikliklər, həmçinin həmin öncəki dövrə tətbiq edilməlidir.

80B. 2011-ci ilin sentyabr ayında dərc olunmuş "İSMUBS-a düzəlişlər 2011" sayəsində 27-ci maddəyə düzəliş edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2013 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqetmə təşviq olunur. Əgər təşkilat düzəlişi 1 yanvar 2013-dən öncə tətbiq edərsə, o bu faktı açıqlamalıdır.

80C. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş **İSMUBS 35 və İSMUBS 37** sayəsində 13-cü maddəyə **düzəliş** edildi. Təşkilat **İSMUBS 35 və İSMUBS 37** tətbiq etdiyi zaman bu **düzəlişləri də tətbiq etməlidir**.

81. Təşkilat bu qüvvəyə minmə tarixindən sonrakı maliyyə hesabatı məqsədləri üçün İSMUBS 33-də verilmiş mühasibatın hesablama metodunu qəbul etdikdə, bu Standart hesablama metodunun qəbul edilmə tarixini və ya bu tarixdən sonrakı dövrlərini əhatə edən təşkilatın illik maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur.

81A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 33 sayəsində 81-ci maddəyə **düzəliş** edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2017 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqetməyə icazə verilir. Əgər **təşkilat İSMUBS 33-ü 1 yanvar 2017-dən öncə tətbiq edirsə, o bu dəyişiklikləri də eyni dövrdə tətbiq etməlidir**.

Tətbiq üzrə Göstəriş

Izahlar və şərhlər

Hazırkı Göstəriş İctimai Sektor üçün 9 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tərkib hissəsi olmayıb, yalnız Standarta əlavə kimi verilmişdir.

Qiymətdən düşmənin əlamətləri (maddə 27)

Xarici məlumat mənbələri

a) Aktiv tərəfindən göstərilən xidmətlərə olan tələbin və ya ehtiyacın tam və ya demək olar ki, kəsilməsi;

Göstəriş 1. Aktiv hələ xidmət potensialını qoruyub saxlayır, lakin xidmətə olan tələbat tam yaxud demək olar ki, kəsilib. Bu qayda ilə dəyərsizləşmiş aktiv nümunələrinə aşağıdakılar daxildir:

(a) Məktəb əhalinin digər ərazilərə yerdəyişməsindən irəli gələn məktəb xidmətlərinə tələbatın olmaması səbəbindən bağlanıb. Məktəb xidmətləri üzrə tələbatlara təsir edən bu demografik tendensiyanın yaxın gələcəkdə aradan qalxması gözlənilmir;

(b) 1500 tələbə üçün nəzərdə tutulmuş məktəbin cari tarix üçün 150 şagirdlik qeydiyyatı var – məktəb bağlana bilməz, çünki ən yaxın digər məktəbə qədər məsafə 100 km-dir. Təşkilat qeydiyyatı artırmağı nəzərdən keçirmir. Yaranma vaxtında qeydiyyatda 1400 şagird var idi – təşkilat gələcək qeydiyyat 150 şagirdlik olacağı halda daha balaca obyekt almalı idi. Təşkilat müəyyənləşdirir ki, tələbat demək olar ki, kəsilib və məktəbin bərpaoluna bilən xidmət dəyəri onun balans dəyəri ilə müqayisə olunmalıdır;

(c) Dəmir yolu xətti himayədarlıq olmadığından bağlanmışdır (məsələn, kənd ərazisində olan əhali ardıcıl quraqlıq illərinə görə şəhərə zəruri köç ediblər və yerdə qalanlar ucuz avtobus xidmətindən istifadə edirlər); və

(ç) Əsas sahibkar stadionun icarə müqaviləsini yeniləmirsə, nəticədə onun bağlanması gözlənilir.

(b) Dövr ərzində təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi texnoloji, hüquqi mühitə və ya dövlət siyasətində təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər;

Texnoloji Mühit

Göstəriş 2. Əgər texnologiya daha yaxşı və məhsuldar alternativ xidmət təqdim etmək üçün təkmilləşdirilsə, aktivin xidmət səmərəliliyi azala bilər. Aktivin bu yolla qiymətdən düşməsinə aşağıdakılar misal ola bilər:

(a) Daha inkişaf etmiş bir texnologiyaya malik yeni bir maşının daha yaxşı nəticələr verdiyi səbəbindən nadir hallarda istifadə edilən və ya heç istifadə edilməyən tibbi diaqnostika avadanlığı (həmçinin yuxarıda qeyd olunan (a) göstəriciyə də uyğun ola bilər);

(b) Proqram təminatı texnoloji inkişaf səbəbindən xarici təchizatçı tərəfindən artıq dəstəklənmir və təşkilatın proqram təminatını idarə etmək üçün işçi heyəti yoxdur; və

(c) Texnologiyanın inkişafı irəli getdiyindən mövcud kompüter texnikası köhnəlmişdir.

Hüquqi mühit və ya dövlət siyasəti

Göstəriş 3. Aktivin xidmət potensialı qanun və ya hüquqi tənzimləmədə baş vermiş dəyişiklik nəticəsində azaldıla bilər. Bu göstərici ilə şərtlənən qiymətdən düşməyə aşağıdakılar nümunə ola bilər:

(a) Ən son buraxılış standartlarına uyğun gəlməyən avtomobil və ya səs standartlarına cavab verməyən təyyarə;

- (b) Binası tikinti materialları və ehtiyat çıxışı ilə bağlı təhlükəsizlik normativləri təzələndiyinə görə mövcud təhlükəsizlik tələblərinə cavab vermədiyindən istismar olunmayan məktəb; və
- (c) Yeni ekologiya standartlarına cavab verməməsi səbəbindən istifadə oluna bilməyən içməli su zavodu.

Daxili məlumat mənbələri

- (c) Aktivin fiziki korlanmasına sübut mövcuddur;
Göstəriş 4. Fiziki zədə aktivin bir vaxtlar göstərdiyi xidmət səviyyəsi üçün yararsız olması ilə nəticələnə bilər. Bu yolla dəyərsizləşmiş aktivə nümunələr aşağıdakılardır:
  - (a) Yanğın, daşqın və ya digər amillərin təsiri nəticəsində zədələnmiş tikili;
  - (b) Struktur çatışmazlığının tanınması səbəbindən bağlanmış tikili;
  - (c) İlk istismar müddəti 30 il olan qaldırıcı mexanizmlə şossenin onun 15 ilə dəyişdirilməli olduğunu göstərən çökmüş hissələri;
  - (ç) Suaşıranı konstruktiv qiymətləndirmə nəticəsində kiçildilmiş bənd;
  - (d) Məhsuldarlığı su qəbuledicinin tıxanması nəticəsində azalmış sutəmizləmə qurğusu (bu hal tıxanmanın ləğv edilməsinin iqtisadi cəhətdən səmərəsizliyi ilə şərtlənir);
  - (e) Struktur çatışmazlığının tanınması səbəbindən çəki həddi məhdudlaşdırılmış körpü;
  - (ə) Toqquşmada zədələnmiş eskadrilya minonosu; və
  - (f) Zədələnmiş və uzun müddət təmir edilə bilməyəcək və ya təmiri iqtisadi cəhətdən səmərəsiz sayılan avadanlıq.

(ç) Aktivin istifadə edildiyi və ya istifadə ediləcəyinin gözlənilən həcmdə və ya qaydada təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər;
Göstəriş 5. Aktiv hələ eyni xidmət potensialını qoruyub saxlayır, lakin uzunmüddətli dəyişikliklər aktivin istifadə olunduğu həcmə təsir edir. Aktivin bu qayda ilə dəyərsizləşmə biləcəyi hallara aşağıdakılar aiddir:

- (a) Aktiv ilkin istifadəyə verildiyi həcmdə istifadə edilmirsə və yaxud aktivin gözlənilən faydalı istismar müddəti ilkin olaraq dəyərləndirilmiş müddətindən daha qızsadırsa, aktiv qiymətdən düşə bilər. Aktivin bu göstəriciyə əsasən potensial olaraq qiymətdən düşmüş kimi tanınması üzrə misal olaraq bir çox əlavələrin PC platforması və server üzrə fəaliyyəti üçün dəyişdirilməsi və ya təkmilləşdirilməsi səbəbindən tam gücü ilə istifadə olunmayan Elektron Hesablama Maşını aiddir. Aktivin xidmətinə olan tələbatda uzunmüddətli əhəmiyyətli azalma özünü aktivin istifadə həcmindəki uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklərdə göstərə bilər; və
- (b) Əgər aktiv ilkin istifadəyə verildiyi qaydada istifadə edilmirsə, aktiv qiymətdən düşə bilər. Aktivin bu göstərici üzrə qiymətdən düşmüş kimi tanınmasına misal olaraq təhsil məqsədlərindən daha çox anbar kimi istifadə edilən məktəb binasını göstərmək olar.

(d) Tamamlanmasından və ya istifadə üçün yararlı olmasından əvvəl aktivin tikintisinin dayandırılmasına dair qərar; və

Göstəriş 6. Tikintisi tamamlanmayacaq aktiv nəzərdə tutulan xidməti təqdim edə bilməz. Bu üsulla dəyərsizləşmiş aktivlərə nümunə aşağıdakılardır:

- (a) Arxeoloji kəşflər və ya ekoloji şəraitin, məsələn nəslin kəsilməkdə olan növlər üçün yuvasalma rayonunun müəyyən edilməsi səbəbindən tikinti dayandırılıb; və ya
- (b) İqtisadiyyatda geriləmə səbəbindən tikinti dayandırılıb. Tikintinin dayandırılmasına səbəb olan hallar də nəzərdən keçirilməlidir. Əgər tikinti gələcəkdə müəyyən tarix üçün təxirə salınarsa, layihə tamamlanmamış iş kimi nəzərə alınır və dayandırılmış hesab edilmir.

(e) Daxili hesabatlarda aktivin xidmət göstəricilərinin gözləniləndən daha pis olduğunu və ya olacağını göstərən sübutlar mövcuddur.

Göstəriş 7. Daxili hesabatlar aktivin gözləniləndiyi kimi xidmət göstərməməsini və ya onun göstəricilərinin dövr ərzində pisləşdiyini göstərir. Məsələn Daxili Səhiyyə İdarəsinin kənd klinikasının fəaliyyəti üzrə hesabatına görə, klinika tərəfindən istifadə edilmiş rentgen aparatı onun saxlanması üzrə xərclərin ilkin büdcə dəyərini əhəmiyyətli dərəcədə ötdüyü səbəbindən dəyərdən düşmüşdür.

Əyani Nümunələr

İzahlar və şərhlər

Aşağıda verilmiş nümunələr İctimai Sektor üçün 21Növlü Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tərkib hissəsi olmayıb, yalnız bu Standarta əlavə kimi verilmişdir.

Qiyətdən düşmə zərərinin qiymətləndirilməsi

Qeyd: Aşağıdakı nümunələrdə belə nəzərdə tutulmuşdur ki, aktivin qiymətdən düşmə üzrə test olunmuş satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri onun istifadə dəyərindən aşağıdır və ya bunun əksi təsdiq olunmayana qədər müəyyən edilə bilməz. Bu, o deməkdir ki, aktivin bərpa oluna bilən xidmət dəyəri onun istifadə dəyərinə bərabərdir. Aşağıdakı nümunələrdə amortizasiyanın düz xətt prinsipindən istifadə edilmişdir.

Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşması

Texnoloji Mühitdə təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər – Tam gücü ilə istifadə olunmayan EHM

Nümunə 1. 1999-cu ildə Kerman şəhəri 10 mln ŞPV-yə (Şərti Pul Vahidinə) yeni EHM aldı. Kerman kompüterin faydalı istismar müddətini 7 il və mərkəzi prosessorun həcmnin orta hesabla 80%-inin müxtəlif idarələr tərəfindən istifadə ediləcəyini qiymətləndirib. Mərkəzi prosessorun artıq qalan 20%-nin bufer yaddaşının maksimum yüklənmə dövrünə cavab vermək üçün qrafik işlərinə uyğunlaşdırılması gözlənilir və ehtiyac duyulur. Alınandan sonra bir neçə ay ərzində mərkəzi prosessorun istifadəsi 80%-ə çatıb, lakin idarələrin xeyli əlavələrinin kompüterlərin iş stollarına və serverlərə yüklənməsi səbəbindən 2003-cü ildə 20% azalıb. Bazarda mövcud əlavələrdən istifadə etməklə həmin EHM-in mövcud xidmət potensialını əvəz edə biləcək 500, 000 Şərti Pul Vahidi qiymətinə kompüter mövcuddur.

Qiyətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 2. Qiyətdən düşmənin əlaməti texnoloji mühitdə mövcud əlavələrin EHM-dən digər platformalara köçürülməsi ilə nəticələnən uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişiklikdir və bu səbəbdən EHM-in istifadə həcmi aşağı salıb. (Bununla belə, EHM-in istifadə həcmində əhəmiyyətli azalmanın qiymətdən düşmənin əlaməti olması mübahisə predmeti ola bilər.) Qiyətdən düşmə zərəri amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından istifadə edilməklə aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

a Alış dəyəri, 1999	10, 000,000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 4 \div 7$)	5, 714,286
b Balans dəyəri, 2003	4,285,714
c Əvəzlənmə dəyəri	500, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 4 \div 7$)	285, 714
ç Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	214, 286
Qiyətdən düşmə zərəri ($b - \text{ç}$)	4, 071, 428

Bu nümunələrdə məbləğlər Şərti Pul Vahidi ilə ifadə olunub (ŞPV).

Pul vəsaitləri yaratmayan aktiv tərəfindən göstərilən xidmət üzrə tələbatın demək olar ki, kəsilməsi – Tam gücü ilə istifadə olunmayan mərkəzi prosessorun proqram təminatı əlavəsi

Nümunə 3. Kerman şəhəri 1999-cu ildə yeni EHM üçün 350, 000 ŞPV dəyərində proqram təminatı lisenziyası alıb. Kerman proqram təminatının faydalı istismar müddətini 7 il olaraq qiymətləndirib və proqram təminatından istifadə müddətində düz xətt prinsipi əsasında ondan iqtisadi səmərə və xidmət potensialı əldə edəcəyini proqnozlaşdırıb. 2003-cü il üçün proqramın istifadəsi onun ilkin proqnozlaşdırılan tələbinin 15%-nə qədər azalıb. Dəyərdən düşmüş proqram təminatı əlavəsinin mövcud xidmət potensialını əvəz etmək üçün tələb olunan proqram təminatı əlavəsi üzrə lisenziyanın dəyəri 70, 000 ŞPV-dir.

Qiymətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 4. Qeyd olunan misalda qiymətdən düşmənin əlaməti EHM-in istehlak potensialının itkisindən əmələ gələn texnoloji dəyişiklikdir.

a Alış dəyəri , 1999	350, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 4 \div 7$)	200, 000
b Balans dəyəri , 2003	150, 000
c Əvəz etmə xərci	70, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 4 \div 7$)	40, 000
ç Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	30, 000
Qiymətdən düşmə zərəri (b - ç)	120, 000

İstifadə qaydasında təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər - Anbar kimi istifadə olunan Məktəb

Nümunə 5. 1997-ci ildə Lunden Məktəb Rayonu 10 mln ŞPV xərci ilə ibtidai məktəb tikib. Məktəbin proqnozlaşdırılmış faydalı istismar müddəti 50 ildir. 2003-cü ildə ərazidə əsas iş verənin iflasa uğraması səbəbindən əhalinin köç etməsinə görə rayonda qeydiyyatın gözlənilməz düşməsi səbəbindən məktəb bağlandı. Məktəb anbar kimi istifadə edilmək üçün dəyişilib və binanın yenidən məktəb kimi açılması üçün Lunden Məktəb Rayonunda qeydiyyatın artması ehtimalı yoxdur. Sözügedən məktəb kimi eyni anbar həcmində malik anbar üçün hazırki əvəzlənmə xərci 4.2 mln ŞPV-dir.

Qiymətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 6. Binanın istifadə məqsədinin tələbələri öyrətmək üçün nəzərdə tutulan yerdən əhəmiyyətli dərəcədə anbar obyektinə dəyişilməsi və bunun təxmin edilə bilən gələcək üçün dəyişilməsinin gözlənilməməsi qiymətdən düşmənin olduğuna işarədir. Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından istifadə edilməklə qiymətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

a İlkin dəyər , 1997	10, 000, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 6 \div 50$)	1, 200, 000
b Balans dəyəri , 2003	8, 800, 000
c Oxşar həcmli anbar obyektlərinin əvəzlənmə dəyəri	4,200, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 6 \div 50$)	504, 000
ç Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	3,696, 000
Qiymətdən düşmə zərəri (b - ç)	5, 104, 000

İstifadə həcmində təşkilat üçün mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər - Qeydiyyatda azalma səbəbindən qismən bağlanmış məktəb

Nümunə 7. 1983-cü ildə Lutton Məktəb Rayonu 2.5 mln ŞPV dəyərində məktəb tikdirdi. Təşkilat məktəbin istifadə müddətini 40 il qiymətləndirib. 2003-cü ildə ərazidə əsas iş verənin iflasa uğraması səbəbindən əhalinin köç etməsinə görə rayonda qeydiyyat 1000 tələbədən 200 tələbəyə düşdü. Rəhbərlik üçmərtəbəli binanın yuxarıdakı iki mərtəbəsini bağlamağı qərara aldı. Yuxarıdakı iki mərtəbəni təzədən açmaq üçün Lutton Məktəb Rayonunda qeydiyyatın yenidən artması gözlənilmir. Birmərtəbəli məktəbin cari əvəzlənmə dəyəri 1.3 mln ŞPV dəyərində qiymətləndirilir.

Qiymətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 8. Hazırkı misalda tələbələrin sayının 1000-dən 200-ə düşməsi nəticəsində məktəbin istifadə həcmının 3 mərtəbədən 1 mərtəbəyədək azalması səbəbindən qiymətdən düşmə qeydə alınmışdır. İstifadə həcmindəki azalma əhəmiyyətlidir və qeydiyyatın təxmin edilə bilən gələcək üzrə aşağı səviyyədə qalacağı gözlənilir. Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri yanaşmasından istifadə edilməklə qiymətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

a Alış dəyəri, 1983	2, 500, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 20 \div 40$)	1, 250, 000
b Balans dəyəri, 2003	1, 250, 000
c Əvəzlənmə dəyəri	1, 300, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 20 \div 40$)	650, 000
ç Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	650, 000
Qiymətdən düşmə zərəri ($b - \text{ç}$)	600, 000

Bərpa dəyəri yanaşması

Fiziki korlanma — Məktəb Avtobusu yolda zədə alıb

Nümunə 9. 1998-ci ildə Şimal Rayonu İbtidai Məktəbi yaxın kəndlərdən olan şagirdlər üçün pulsuz hərəkəti yüngülləşdirmək üçün 200, 000 ŞPV dəyərində avtobus alıb. Məktəb avtobusunun istifadə müddətini 10 il proqnozlaşdırıb. 2003-cü ildə avtobus yol qəzasında zədələndi. İstifadə üçün yararlı vəziyyətini bərpa etmək üçün 40, 000 ŞPV tələb olunur. Bərpa olunma aktivinin faydalı istismar müddətinə təsir etməməlidir. Həmin xidməti göstərə biləcək yeni avtobus 2003-cü ildə 250, 000 ŞPV-dir.

Qiymətdən düşmənin Qiymətləndirilməsi

Nümunə 10. Avtobusun yol qəzasında zədələnməsi səbəbindən qiymətdən düşmə qeydə alınmışdır. Bərpa dəyəri yanaşmasından istifadə edilməklə qiymətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

a Alış dəyəri, 1998	200, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 5 \div 10$)	100, 000
b Balans dəyəri, 2003	100, 000
c Əvəzlənmə xərci	250, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 5 \div 10$)	125, 000
ç Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri (Zədəsiz vəziyyət)	125, 000
Bərpa dəyəri çıxılmaqla	40, 000

d Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	85, 000
Qiyətdən düşmə zərəri (b - d)	15, 000

Fiziki korlanma — Bina yanğın nəticəsində zədələnilib

Nümunə 11. 1984-cü ildə Murland şəhəri 50,000,000 ŞPV dəyərində ofis binası tikdi. Binanın 40 il müddətinə xidmət göstərməsi gözlənilirdi. 2003-cü ildə 19 illik istifadədən sonra baş vermiş yanğın ciddi konstruksiya problemlərinə səbəb oldu. Təhlükəsizlik məqsədləri üçün ofis binası bağlandı və ofis binasını istifadəyə yararlı vəziyyətə qaytarmaq üçün 35.5 mln ŞPV xərc tələb edən konstruksiya-təmir işləri aparılmalıdır. Yeni ofis binasının əvəzlənmə dəyəri 100.000.000 ŞPV-dir.

Qiyətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 12. Ofis binasının yanğın nəticəsində zədələnməsinə görə qiymətdən düşmə qeydə alınmışdır. Bərpa olunma dəyəri yanaşmasından istifadə edilməklə qiymətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən edilməlidir:

a Alış dəyəri, 1984	50, 000, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 19 \div 40$)	23, 750, 000
b Balans dəyəri, 2003	26,250, 000
c Əvəzlənmə xərci (Yeni binanın)	100, 000, 000
ç Yığılmış amortizasiya ($c \times 19 \div 40$)	47, 500, 000
Amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri (Zədəsiz vəziyyət)	2, 500, 000
Bərpa olunma xərci olmadan	35, 500, 000
d Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri	17, 000, 000
Qiyətdən düşmə zərəri (b - d)	9, 250, 000

Xidmət vahidi yanaşması

Təşkilat üçün istifadə həcmində mənfi təsirə malik uzunmüddətli əhəmiyyətli dəyişikliklər - Təxmin edilə bilən gələcək üçün qismən boş qalmış çoxmərtəbəli bina

Nümunə 13. 1988-ci ildə Ornonq Şəhər Şurası şəhərin mərkəzi hissəsində Şura tərəfindən istifadə edilmək üçün 80 mln ŞPV dəyərində iyirmi mərtəbəli ofis binası tikdi. Binanın 40 il istifadə müddəti gözlənilirdi. 2003-cü ildə Milli Təhlükəsizliyə Nəzarət orqanı hündür mərtəbəli binaların yuxarıdan 4 mərtəbəsinin təxmin edilə bilən gələcək üçün boş saxlanılmasını tələb etdi. Binanın 2003-cü ildə qanun qüvvəyə mindikdən sonra satış xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyəri 45 mln ŞPV-dir. Eyni iyirmi mərtəbəli binanın hal-hazırkı əvəzlənmə dəyəri 85 mln ŞPV-dir.

Qiyətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 14. Qiyətdən düşmə binanın istifadə həcmində yeni Milli Təhlükəsizlik Qaydaları səbəbindən 20 mərtəbədən 16 mərtəbəyə azalması nəticəsində qeydə alınmışdır. İstifadə həcmində azalma əhəmiyyətlidir və binanın təxmin edilə bilən gələcək üçün azaldılmış səviyyədə (16 mərtəbə) istifadə edilməsi gözlənilir. Xidmət vahidi yanaşmasından istifadə edilməklə qiymətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən olunur:

a Alış dəyəri, 1988	80, 000, 000
Yığılmış amortizasiya, 2003 ($a \times 15 \div 40$)	30, 000, 000
b Balans dəyəri, 2003	50, 000, 000
c Əvəzedilmə dəyəri (20 mərtəbəli bina)	85, 000, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 15 \div 40$)	31, 875, 000

ç Mövcud xidmət vahidləri üçün düzəlişdən öncəki amortizasiya olunmuş əvəzedilmə dəyəri	53, 125, 000
d Qaydaların qüvvəyə minməsindən sonra binanın istifadə dəyəri($d \times 16 \div 20$)	42, 500, 000
e Qaydaların qüvvəyə minməsindən sonra satış xərcləri çıxılmaqla binanın ədalətli dəyəri	45, 000, 000
ə Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri (d və e-dən yuxarı)	45, 000, 000
Qiyətdən düşmə zərəri (b - ə)	5, 000, 000

Daxili hesabatlardakı dəlil – Çap maşınının idarə edilməsinin daha yüksək dəyəri
Nümunə 15. 1998-ci ildə X Ölkəsinin Təhsil İdarəsi 40 ŞPV dəyərində olan çap maşını aldı. İdarənin maşının faydalı istismar müddətini qiymətləndirməsinə görə, ibtidai məktəb şagirdləri tərəfindən 10 il müddətində istifadə olunması üçün 40,000,000 kitab nüsxəsi çap olunması gözlənilirdi. 2003-cü ildə hesabat verildi ki, maşının avtomatlaşdırılmış hissəsi gözlənilirdiyi kimi işləmir və aktivin faydalı istismar müddətinin 5 ili ərzində illik istehsalda 25% azalma baş verib. 2003-cü ildə yeni çap maşınının əvəzetmə dəyəri 45 mln ŞPV-dir.

Qiyətdən düşmənin qiymətləndirilməsi

Nümunə 16. Çap maşınının xidmət göstəricilərinin gözləniləndən pis olduğu barədə daxili hesabatda əks olunan dəlil qiyətdən düşmə göstəricisidir. Mövcud vəziyyət göstərir ki, aktivin xidmət potensialında olan azalma əhəmiyyətlidir və uzunmüddətli xarakter daşıyır. Xidmət vahidi yanaşmasından istifadə edilməklə qiyətdən düşmə zərəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

a Alış dəyəri, 1998	40, 000, 000
Yığılmış amortizasiya ($a \times 5 \div 10$)	20, 000, 000
b Balans dəyəri, 2003	20, 000, 000
c Əvəzlənmə dəyəri	45, 000, 000
Yığılmış amortizasiya ($c \times 5 \div 10$)	22, 500, 000
ç Mövcud xidmət vahidi üçün düzəlişdən öncəki amortizasiya olunmuş əvəzlənmə dəyəri	22, 500, 000
d Bərpa oluna bilən xidmət dəyəri ($d \times 75\%$)	16, 875, 000
Qiyətdən düşmə zərəri (b - d)	3, 125, 000

36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə Müqayisə (2004)

İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı (2004) əsasında hazırlanmışdır. Bu iki Standart arasında əsas fərqlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı mənfəət yönümlü təşkilatların pul vəsaitləri yaradan aktivlərinin qiymətdən düşməsinə əhatə etdiyi halda, İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı dövlət sektoru təşkilatlarının pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərinin qiymətdən düşməsindən bəhs edir.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı, hesabat tarixində İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında nəzərdə tutulmuş qayda ilə yenidən qiymətləndirilmiş dəyərlə uçota alınan pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərə tətbiq edilmir. 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı öz növbəsində hesabat tarixində yenidən qiymətləndirilmiş dəyərlə uçota alınan pul vəsaitləri yaradan torpaq, tikili və avadanlıqları da əhatə edir.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında verilmiş pul vəsaitləri yaratmayan aktivin istifadə dəyərinin qiymətləndirilməsi metodu 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında pul vəsaitləri yaradan aktivin istifadə dəyərinin qiymətləndirilməsinə tətbiq olunan metoddan fərqlənir.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı pul vəsaitləri yaratmayan aktivin istifadə dəyərini müxtəlif yanaşmalardan istifadə etməklə aktivin mövcud xidmət potensialının cari dəyəri kimi qiymətləndirir. 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı pul vəsaitləri yaradan aktivin istifadə dəyərini aktivdən yaranacaq gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyəri kimi qiymətləndirir.
- Aktivin bazar qiymətində baş verən dəyişiklik İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qiymətdən düşmənin əsas vurğulanmalı olan əlamətlərindən biri kimi qeyd olunmur. Bazar qiymətində əhəmiyyətli, gözlənilməz dəyişiklik 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qiymətdən düşmə üzrə əsas əlamətlərin sırasında qeyd edildiyi halda, İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında ona yalnız şərtlərdə müraciət olunur.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında tamamlanmasından öncə aktivin tikintisinin dayandırılmasına dair qərar qiymətdən düşmənin əsas əlamətlərindən biri kimi və aktivin tikintisinin bərpa edilməsi qiymətdən düşmənin ləğv edilməsi əlaməti kimi verilmişdir. 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında bunlardan heç biri qeyd edilmir.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında göstərilmiş müəyyən qrup aktivlər 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əhatə olunmamışdır. Bu qrup aktivlərə digər Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının müəyyən qiymətdən düşmə tələblərinə cavab verən aktivlər aiddir. Eyni məzmunlu digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları mövcud olmadığından adı çəkilən aktivlər 21 №-li Standartdan xaric edilməmişdir. Sözügedən aktivlər sinfinə aiddir: (a) kənd təsərrüfatı fəaliyyətindən yaranan bioloji

aktivlər; (b) təxirə salınmış vergi aktivləri; (c) əldə etmə üzrə gələcək dövrün xərcləri; (ç) "Sığorta Müqavilələri" adlı 4 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartına əsasən sığortaçının sığorta müqaviləsindən irəli gələn hüquqları üzrə qeyri-maddi aktivlər; və (d) "Satış üçün Saxlanılan Uzunmüddətli Aktivlər və Dayandırılmış Əməliyyatlar" adlı 5 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartına əsasən satış üçün saxlanılan kimi təsnifləşdirilən qeyri-cari aktivlər (və ya xaric olunan qrup).

- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı fərdi aktivlərin qiymətdən düşməsindən bəhs edir. Bu Standartda 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd olunduğu kimi pul vəsaitləri yaradan vahid üçün qiymətdən düşmə hallarına toxunulmamışdır.
- Korporativ aktivlər İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərlə eyni qaydada nəzərdən keçirildiyi halda, 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında onlar müvafiq pul vəsaitləri yaradan aktivlərin bir hissəsi kimi nəzərə alınır.
- İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında işlənən terminologiya müəyyən hallarda 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı istilahlardan fərqlənir. Bunun ən bariz nümunələri İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında istifadə olunan "gəlir", "bərpa oluna bilən xidmət məbləği" və "maliyyə nəticələrinə dair hesabat" kimi terminlərdir. Bu birləşmələrin 36 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı qarşılıqları "mənfəət", "bərpa oluna bilən məbləğ" və "gəlir üzrə hesabat" kimi ifadələrdir.